

Karoliina Haverinen

KATSAUS:

Heroines-antologia, Karoliina Maanmieli ja Katri Kluukeri (toim.) ja Heroines-työryhmä, Suomen kirjallisuusterapiayhdistys ry, 2021

Heroines-antologia on kokoelma kirjallisuusterapiaryhmässä syntyneitä elämäntarinoita, runoja ja muita tekstejä. Pieksämäellä lukuvuonna 2020–2021 kokoontunut Heroines-ryhmä oli osa kansainvälistä Erasmus-hanketta, jota Suomessa organisoisi Suomen Kirjallisuusterapiayhdistys. Ryhmäläiset tutustuivat seitsemään tunnettuun naiseen, esimerkiksi Aila Meriluotoon ja Kellokosken Prinsessaan, sekä heidän elämäntarinoihinsa, jotka toimivat inspiraationa ryhmään osallistuville. Prosessin aikana ryhmäläisistä itsestään muodostui seitsemän uutta sankaritarta, joista neljän elämäntarina avautuu lukijalle antologiassa. Heroines-hankkeen kohderyhmänä olivat syrjäseudulla asuvat naiset, joilla oli taustallaan traumoja ja mielenterveyden haasteita. Naisten elämäntarinat ja niistä syntyneet tekstit ovatkin melko rankkaa luetavaa, mutta kirjallisuusterapian tavoitteiden mukaan niistä kuitenkin heijastelee valo ja toivo.

Heroines-ryhmää ohjanneet Karoliina Maanmieli ja Katri Kluukeri kirjoittavat antologian esipuheessa, että ryhmän keskusteluissa korostuivat itsearvostuksen ja omien rajojen asettamisen tärkeys. Nämä näkyvät vahvasti antologian teksteissäkin. Esipuhetta lukuun ottamatta puheenvuoro

annetaan kokonaan sankarittarille, ja he käyttävät ääntään rohkeasti. Ryhmään osallistuminen antoi jokaiselle naiselle jotakin elämää mullistavaa. Prosessin tavoitteena oli osallistujien elämänlaadun parantaminen, ja antologian lukijalle jää vaikutelma, että tuo tavoite toteutui.

“Se mikä on sisälläsi, sitä ei voi loputtomasti sivuuttaa tekemättä itselleen vahinkoa. Tässä elämässä on tärkeintä tulla sellaiseksi, joka olet.” Näin alkaa Heroines-antologia *Mimin* sanoin, joissa kaikuu hyvin perustavanlaatuisen oivallus elämästä. Mimi esiintyy antologian sivuilla vain runojensa kautta, hänen elämäntarinansa ei ole luettavissa kuten neljän muun. On helppo ymmärtää, miksi nämä sanat ovat päätyneet antologian alkuun. Niihin on kiteytynyt se, mikä on olennaista kirjallisuusterapiassa: itsensä tunteminen, hyväksyminen ja arvostaminen.

Kirjallisuusterapeuttisen ryhmän merkitys nousee esiin kaikkien osallistujien tarinoissa. *Riitta* kuvailee: “Ryhmän jäsenten lähtökohdat ovat kirjavia, mutta täällä me kaikki olemme riippumatta siitä, olemmeko työelämässä, eläkkeellä tai akuutin kriisin kourissa. – – Opimme toisiltamme.” Yhteyden kokemus ylipäätään tulee vahvana esille myös Riitan runoissa, joissa hän kuvaa yhteyttä etenkin luonnon kanssa: “Nuotio jatkaa yhteyttä./ Sitä, mitä ilman elämäni ei tuoksuisi./ Sitä ikaikaista yhteyttä, mitä ilman minua ei olisi./

Virva kirjoittaa, että Heroines-ryhmä käynnisti hänessä sisäisen muutosprosessin. Kaksisuuntainen mielialahäiriö ja seksuaalinen hyväksikäyttö olivat vaikuttaneet voimakkaasti hänen elämänsä kulkunsa ja tuhonneet itsetunnon. Ryhmän ansioista Virva kokee eheytyneensä: “Tässä ryhmässä pystyin rakastamaan kirjoittamalla, sanoittamaan äänettömät ajatukset ja tunteet. Kirjoitusteni kautta voin valaista niiden tietä,

jotka ovat eksyksissä.”

Virvan runoissa liikutaan aiheista ja tunnetiloista toiseen. Niissä käsitellään rakkautta ja intohimoa, sukulaisuussuhteita, omia juuria, sotaa ja painonhallintaa. Runossa *Ylipainoa* käy ilmi, mitä kaikkea niinkin arkiseen asiaan kuin syömiseen liittyy: “hankalia ihmissuhteita/ turhauttavia työpäiviä/ taloushuolia/ epämukavia tunteita/ helpotuskin lähellä/ karkkihyllyllä ja jääkaapissa”. Virvan elämän synkimpiä hetkiä kuvataan esimerkiksi runossa *Hyväksikäyttö*: “tahrittu ja rikottu/ häpäisty ja vaiennettu/ salaisuuden kantajaksi/ kivussansa elämään”. Virvan runojen aiheiden monipuolisuus osoittaa, että vaikeista elämänkokemuksista ja traumaista huolimatta elämässä voi olla tavallisia, arkisia asioita ja myös iloa ja rakkautta.

Oliwerille Heroines-ryhmään osallistuminen oli keino käsitellä sukupuoli-identiteettiä. Ryhmäprosessin lisäksi hän kävi läpi transprosessia. Hänestä ei kuitenkaan tuntunut ristiriitaiselta osallistua naisille suunnattuun ryhmään. Tekstissään *Millaisena haluaisit toisten näkevän itsesi?* Oliwer kirjoittaa: “Haluaisin olla kuten muut miehet (Eletyllä historialla naisena! Enkä ole katkera, että olen elänyt naisena yli 30 vuotta, sillä en olisi kestänyt meneillään olevaa prosessia yhtään aikaisemmin!) ja toivoisin tulevani miehenä kohdeluksi.”

Valtaosa Oliwerin teksteistä on suorasanaista kerrontaa. Hän kirjoittaa muun muassa omasta vaihtoehtomaailmastaan, resilienssistä, unelmien kirjoittamispaikasta ja ominaisuuksistaan, joista hän pitää ja ei pidä. Lukija rakentaa mielessään kuvaa kirjoittajasta. Kirjallisuusterapiassa syntyneitä tekstejä saattaa helposti – ja harhaanjohtavasti – tulkita tuuudenmukaiseksi kuvaukseksi kirjoittajan elämästä, vaikka

niissäkin on fiktiivisyyttä. Todellisen elämän ja fiktion rajat hämärtyvät etenkin runoissa, joita luetaan ja kirjoitetaan kirjallisuusterapiassa paljon niiden metaforisen suojan vuoksi. Oliwerin teksteistä yksi vaikuttavimmista onkin runo *Magic Box – Taikalaatikko*: ”Laittaisın taikalaatikkooni/ Tähtien kimallusta veden pinnalta/ Dart Vaderin miekanhehkun/ Lapsen naurun yrjöhyrrästä// – – Laittaisın taikalaatikkooni/ Keijujen helinän puistossa kännissä/ Kuoleman tähden räjähdysen/ Koiran tassuhien tuoksun//”. Oliwerin runo on mielestäni oiva esimerkki siitä, että terapeutista ja luovaa kirjoittamista ei ole syytä erotella tiukasti toisistaan, vaikka niiden tavoitteet ovatkin erilaiset.

Viimeinen kirjoittaja on *Jenna*, jonka tekstejä antologiassa on eniten. Jennan elämäkerta on hengästyttävää luettavaa. Siihen kuuluu koulukiusaamista, ADHD, päihdeongelma, masennus, väkivaltaa, itsemurhayrityksiä ja lapsen huostaanotto. Jenna on kuitenkin päässyt eroon päihteistä, hänellä on lämmin suhde lapseensa ja hän on löytänyt avun luovista menetelmistä ja uskosta. Hän on kirjoittanut lapsesta asti, aluksi päiväkirjoja, sittemmin julkista blogia. Heroines-ryhmän hän kokee itselleen merkittäväksi: ”Kirjallisuusterapia on auttanut huomaamaan, että olen säilynyt elossa. Oma tahto ja minuus ovat minua, niitä ei ole saatu pois minusta. Puolustautuminen on oikeuteni.” Jenna kertoo oppineensa myös armollisuutta itseään kohtaan, ja tärkeinä hän pitää myös ryhmässä syntyneitä uusia ystävyysuhteita.

Jennan runot ja proosamuotoiset tekstit osoittavat, että hän on pohtinut tarkkaan omia elämänvaiheitaan, niiden merkitystä ja jopa sitä, mitä hyvää vaikeuksista voi seurata. Raskaiden kokemusten rinnalla hehkuu toivo ja elämänmyönteisyys: ”En ole huono, en ole arvoton, vaikka menneisyyteni onkin

mitä on. Vaikka olen melkein narkannut itseni hengiltä, tehnyt paljon paha, kokenut väkivaltaa eri muodoissaan: ne eivät tee minusta huonoa. – – Niin paljon on myös hyvää ja kaunista, on toivoakin niin kauan, kun on elossa.”

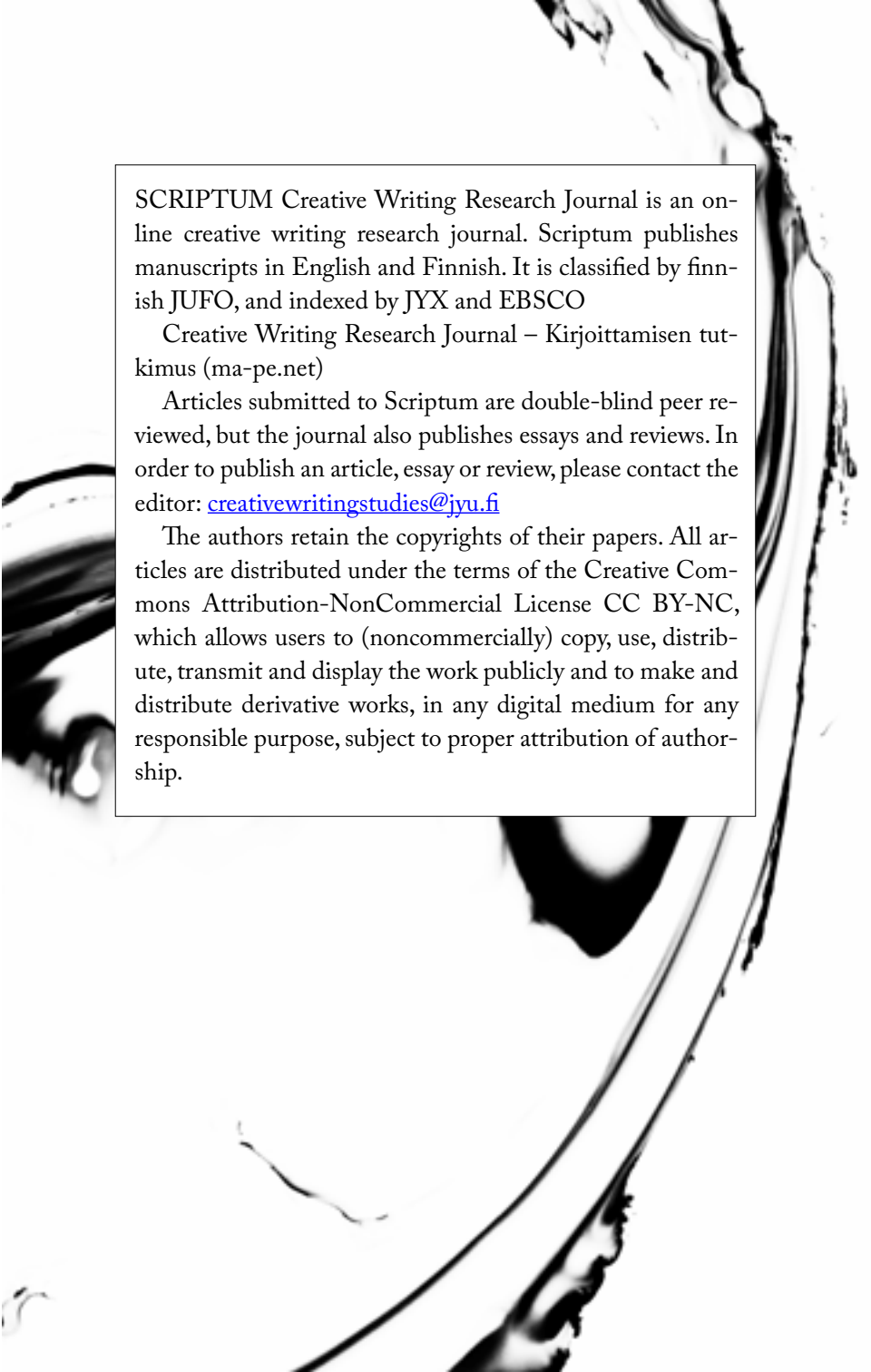
Riitta, Virva, Oliwer ja Jenna esitellään antologiassa myös kuvien kautta. Riitan kuvaksi on valikoitunut hänen luonnonmateriaaleista tekemänsä aarrekartta, joka runojen ohella korostaa hänen luontoyhteyttään. Virvan kuvassa on enkeli, joita hän askartelee ja antaa lahjaksi. Enkelihahmo muistuttaa myös uskosta, joka on Virvalle tärkeä. Oliwerista on omakuva, mikä mielestäni osoittaa itseluottamusta ja rohkeutta. Hän esiintyy antologiassa omalla koko nimellään ja kasvoillaan, samoin Jenna. Jennalla on omassa valokuvassaan koristeellinen päähine ja kädessään viuhka, joka peittää hiukan kasvoja. Katse on kuitenkin tiiviisti kohti kameraa. Antologian etukannen maalaus ja sen vahva metaforisuus on Jennan käsialaa: “Yhtenä yönä minulle tuli näky, maalausidea: särkynyt ruukku maassa, siitä nousee nupullaan oleva kukka. Vaikka minut on murskattu, minussa on elämää, alkua, minua ei ole saatu tuhottua.”

Keille Heroines-antologia on koostettu ja julkaistu? Uskon, että tekstit voivat tarjota arvokasta vertaistukea ihmisille, jotka ovat kokeneet jotakin samankaltaista kuin kirjoittajat. Tekstit osoittavat, että asioita voi käsitellä kirjoittamalla ja että vaikeistakin kokemuksista voi selviytyä. Toisekseen olen varma, että tekstien julkaisemiseen luvan antaneet Heroines-ryhmäläiset kokevat merkittävänä sen, että he saavat äänensä kuuluviin. Tekstit eivät jää pöytälaatikoihin vaan elävät uutta elämää antologian sivuilla. Moni kirjoittaja mainitseekin, että haluaa käyttää kokemuksiaan ja oppimaansa muiden ihmisten auttamiseen.

Kirjallisuusterapiaohjaajana ja kirjallisuusterapian tutkijana koin antologian myös minulle hyödylliseksi. Teos avaa näkymiä traumoja kokeneiden ihmisten ajatuksiin ja osoittaa kirjallisuusterapian muutosvoiman. Antologiassa ei erityisesti esitellä, millainen rakenne ja sisältö ryhmäprosessissa on ollut ja millaisia tehtävänantoja on käytetty. Tekstien otsikoista ja sisällöistä voi kuitenkin tehdä päätelmiä. Esimerkiksi otsikko *Mikä tekee elämästä elämisen arvoista?* antaa selkeän kuvan tehtävänannosta. Myös eri kirjoittajien teksteistä löytyvät yhtäläisyydet avaavat ryhmän työskentelyä. Esimerkiksi kahdella kirjoittajalla on samanniminen runo, *Taika-laatikko*, ja runojen sisällöstä ja rakenteesta voi päätellä, mikä tehtävän idea on. Joitakin antologian runoja voisi myös käyttää aineistona kirjallisuusterapiaryhmissä.

Minussa heräsi valtava kiinnostus Heroines-prosessia kohtaan lukiessani antologiaa, ja toivon kuulevani tästä Erasmus-hankkeesta kehitetystä mallista lisää. Antologia osoittaa, että kirjallisuusterapiaryhmän tavoitteet ovat toteutuneet. Teos alkaa Mimin sanoilla: ”Tässä elämässä on tärkeintä tulla sellaiseksi, joka olet.” Se päättyy Jennan kehotukseen: ”Älä sinäkään heitä elämäsi hukkaan!” Näiden kahden ajatuksen väliin mahtuu valtava kirjo raskaita kokemuksia, mutta päällimmäiseksi tunteeksi lukijalle jää helpotus ja kiittolisuus. Vaikka kirjoittajat avaavat teksteissään menneisyyden haavoja, katse on tulevassa. Tämä antologia on kuvaus selviytymisestä. Toivottavasti Heroines-ryhmiä ja uusia sanakarittaria syntyy jatkossakin.

KAROLIINA HAVERINEN *on kirjoittamisen väitöskirjatutkija Jyväskylän yliopistosta.*

SCRIPTUM Creative Writing Research Journal is an online creative writing research journal. Scriptum publishes manuscripts in English and Finnish. It is classified by Finnish JUFO, and indexed by JYX and EBSCO

Creative Writing Research Journal – Kirjoittamisen tutkimus (ma-pe.net)

Articles submitted to Scriptum are double-blind peer reviewed, but the journal also publishes essays and reviews. In order to publish an article, essay or review, please contact the editor: creativewritingstudies@jyu.fi

The authors retain the copyrights of their papers. All articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial License CC BY-NC, which allows users to (noncommercially) copy, use, distribute, transmit and display the work publicly and to make and distribute derivative works, in any digital medium for any responsible purpose, subject to proper attribution of authorship.